УДК 81'23

Н. В. Акімова

ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету»

МОВЛЕННЄВИЙ КОД САЙТІВ НОВИН: ВИКОРИСТАННЯ НЕОЛОГІЗМІВ

Розглянуто одну з рис новинної інтернет-комунікації – використання неологізмів, яка є характерною для мовленнєвого коду сайтів новин. За допомогою методів словникової дефініції, компонентного, лінгвокультурного і порівняльного аналізу, моделювання, семантичних і прагматичних інтерпретацій проаналізовано специфіку використання та розуміння неологізмів на новинних ресурсах, їх прагматичний та маніпулятивний потенціал, вплив на мовну свідомість та поведінку. Авторську позицію аргументовано тезами інтернет-лінгвістики, психолінгвістики тощо.

Ключові слова: сайт новин, девіантна мовленнєва одиниця, значення, сенс, інтернет-комунікація, інтернет-лінгвістика, нейропсихолінгвістика.

Акимова Н. В. ЧВУЗ «Кировоградский институт государственного и муниципального управления Классического приватного университета». ***РЕЧЕВОЙ КОД НОВОСТНЫХ САЙТОВ: ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НЕОЛОГИЗМОВ***

Рассмотрена одна из особенностей новостной интернет-коммуникации – использование неологизмов, характерная для речевого кода новостных сайтов. С помощью методов словарной дефиниции, компонентного, лингвокультурного и сравнительного анализа, моделирования, семантических и прагматических интерпретаций проанализированы специфика использования и понимания неологизмов на новостных ресурсах, их прагматический и манипулятивный потенциал, влияние на языковое сознание и поведение. Авторская позиция аргументирована тезисами интернет-лингвистики, психолингвистики и под.

Ключевые слова: сайт новостей, девиантная речевая единица, значение, смысл, интернет-коммуникация, интернет-лингвистика, нейропсихолингвистика.

Akimova N. V. Kirovohrad Institute of State and Municipal Administration of the Classic Private University. ***THE SPEECH CODE OF NEWS SITES: USING OF NEOLOGISMS***

Using of neologisms as one of the characteristics of news online communication is analyzed in the article. The author claims that this is the feature of news site speech code. The purpose of the article is to show how the neologisms in online text change usual understanding and speaking ways, and what manipulations of language consciousness they hide. The following methods were used: descriptive method, dictionary definitions, component analysis, contextually-interpretative analysis, modeling, method of semantic and pragmatic interpretations and comparative analysis. They clear specifics of use and understanding of neologisms on news resources, their pragmatic and manipulative potential, impact on the linguistic consciousness and speech behavior. The author proves his position by the theses of the modern Internet linguistics, neuropsycholinguistics and communication theory. Using of neologisms usually complicates communication and provokes understanding variability. Difficulties of the interpretation are explained by polysemy of a neologism in this context or a mismatch new meaning and dictionary meaning. Speakers often use new words for manipulative purposes.

Keywords: News site, deviant speech unit, meaning, sense, online communication, internet linguistics, neuropsycholinguistics.

Останнім часом стає все більш помітним, що мовлення в Інтернеті набуває специфічних рис, увиразнюється його відмінність від традиційних дискурсів. З накопиченням контенту з'являються підстави говорити про характерний мов-

© Акімова Н. В., 2017

леннєвий код різних жанрів інтернет-комунікації. Зокрема, для мовлення сайтів новин властиві гібридність і високий ступінь проникності, мультимедійність, схильність до мовної гри, варіативність, презентативність, насиченість неологізмами та оказіоналізмами, фрагментарність, використання «смайликів» і специфічних скорочень, колективне співавторство і співредагування тексту, недотримання мовних норм, необмеженість у виборі мовних засобів, функціонування особливого мовленнєвого етикету, персоналізація. Ці риси є свідченням своєрідності існування в Інтернеті, проте вони також ускладнюють розуміння інтернет-тексту і, що важливіше, змінюють звичні способи комунікації та уявлення про спілкування загалом. У цьому дослідженні пропонуємо прослідкувати, яким чином насиченість інтернет-тексту неологізмами змінює звичайні способи розуміння та говоріння, а також які маніпуляції мовною свідомістю за цим приховано.

Українські дослідники неодноразово відмічали специфічну роль неологізмів та оказіоналізмів в інтернет-комунікації [1, с. 23; 5, с. 11; 6, с. 9], проте міждисциплінарного поглибленого дослідження маніпулятивного та прагматичного потенціалу цього феномену не проводилося.

Між тим вживання неологізмів та оказіоналізмів, як правило, ускладнює комунікацію та сприяє виникненню варіативності розуміння. Іноді складнощі тлумачення пов'язані з актуалізацією в певному контексті кількох значень неологізму або з невідповідністю нового значення словниковим. Наприклад: «*Якщо мовне питання перестане бути предметом політичних спекуляцій, якщо його вдасться зняти з політичного порядку денного, саме школа може стати опорою і ресурсом для найважливішої культуртехнічної, культуртрегерської, соціоінженерної діяльності, спрямованої на якісну* ***інсталяцію*** *сучасної української мови в сучасній Україні*» [7 від 6.09.12]. За словником, текстова домінанта ***інсталяція*** значить «1. Різні настановні роботи, монтаж споруд, освітлювальної мережі і т. ін. 2. У системах обробки інформації: а) встановлення програмного виробу на персональній ЕОМ; б) одне з обмежень на програмний виріб у разі продажу його фірмою» [3, с. 499]. На етапі інтерпретації жодне зі словникових значень не застосовуване у наведеному контексті. Отже, кожен читач змушений шукати свій варіант тлумачення, використовуючи механізми аперцепції та ймовірнісного прогнозування, відповідно існуватимуть і кілька варіантів інтерпретації цього тексту. Відсутність сталого сенсу змусить мозок активізувати мовленнєві центри лівої півкулі (зони Брока, Верніке, нижню тім'яну ділянку) для здійснення кросмодальної абстракції. Далі вентромедіальна ділянка кори має надати усвідомленого змісту новому сенсу, а потім права півкуля узгоджуватиме його із загальним контекстом.

Проте навіть якщо мозку вдасться узгодити нове значення, ймовірність того, що ці нові сенси лексеми «інсталяція» у різних читачів збігатимуться, низька, отже, анонс розумітиметься по-різному. Поширенню подібного складного тексту сприяли такі риси новинної інтернет-комунікації, як презентативність, насиченість неологізмами та оказіоналізмами, персоналізація. Окрім надлишкової мовленнєвої девіантної одиниці «інсталяція», текст новини насичений низкою складних для розуміння слів: *культуртехнічна, культуртрегерська, соціоінженерна*, також мають місце синтаксична неузгодженість (*школа може стати опорою для… діяльності*) та тавтологія (*сучасної української мови в сучасній Україні*). Усі названі чинники сприяють висновку, що надмірна ускладненість тексту має бути певним мовленнєвим паролем, який або визначає коло «гідних» читачів, або є «візитною карткою» автора. Вживання названих лексем має створити враження, що мовна проблема з соціальної точки зору дуже складна і звичайний читач у ній погано розуміється, а, отже, його думка неважлива. Тим часом зазначена позиція має стати зразковою у розумінні цього питання. Таким чином автор суперечить

собі: з одного боку, він нібито відкрито закликає зняти мовне питання з політичного регламенту, а з іншого – сам же його наголошує, чим провокує політичні коментарі. Друга частина думки невмотивовано ускладнена, хоч не несе в собі ніякої оригінальної ідеї, а лише вкотре наголошує, що школа має сприяти поширенню української мови у нашому суспільстві. Подібні новинні тексти створюють враження, що у країні нічого не відбувається, відповідно немає про що писати, окрім дискусій з традиційних питань. Призначення таких анонсів, на жаль, маніпулятивне, вони мають відволікати від нагальних проблем та важливих подій, засмічуючи мовну свідомість, формуючи стереотип недолугого українця.

Іншим прикладом маніпулятивного потенціалу неологізмів може слугувати новинний анонс від 11 вересня 2012 року на сайті «LB.ua Вибране для всіх»: «*Одяг для силовиків шиє* ***"регіоналка"***» [7 від 11.09.12]. Текстова домінанта «***регіоналка***» має очевидний семантичний зв'язок зі словотвірною базою «регіональний», що позначає «стос. до регіону» [3, с. 1206], що легко встановити на етапі інтерпретації за допомогою механізму ймовірнісного прогнозування. Проте попередній політичний контекст дає підстави для виникнення асоціації з онімом «Партія регіонів», членів якої називають «регіонали», активізуючи механізм аперцепції. Яке саме значення реалізоване у цьому анонсі, залишається незрозумілим, тому кожен реципієнт тлумачить текст на власний розсуд, використовуючи можливості лівої півкулі та кросмодальну абстракцію. Рецепція наведеного фрагменту ускладнюється також через немотивоване правилами мови використання лапок. У цілому в аналізованому тексті позначилися такі риси новинної інтернет-комунікації, як проникність, схильність до мовної гри, презентативність, насиченість неологізмами та оказіоналізмами, недотримання мовних норм. Використання розмовної манери нібито наближує текст до читача, робить його більш зрозумілим та сприяє більш емоційній реакції.

У рунеті на новинних сайтах також поширена подібна манера спілкування, наприклад: *«“**Сушки**” и “**Рапторы**”: как отличаются операции США и России против ИГ»* [8 від 6.02.16]. Лексема «сушка» відома давно, проте серед її лексикографічних значень немає жодного, що узгоджувалося б із контекстом. За тлумачним словником сушка – це «1. к Сушить; 2. Сухое хлебобулочное изделие в виде маленькой тонкой баранки» [2, с. 1293]. У популярній інтернет-енциклопедії – Вікіпедії – представлено чотири значення (1. Процесс принудительного удаления жидкости (чаще всего влаги/воды, реже иных жидкостей, например летучих органических растворителей) из веществ и материалов. 2. Кулинарное изделие из теста. 3. Река в Серпуховском районе Московской области. 4. Деревня, Алькеевский район, Татарстан, Россия [4]) цього слова, але жодне з них також не можна пов’язати з контекстом. Відповідно, мається на увазі якесь нове значення, проте пояснень з цього приводу не надано. Тлумачення девіантної мовленнєвої одиниці «Рапторы» ще складніше, оскільки словниками не зафіксовано жодного її значення. Але у Вікіпедії представлено дванадцять значень, які також погано узгоджуються з контекстом: 1. Американский фильм 2001 года. 2. Неформальное название велоцирапторов или дромеозавридов. 3. Конвенция в бридже, иначе называемая «Варшавский БК». 4. Роман Паула Зиндела. 5. Патрульный катер проекта 03160 ВМФ России. 6. Российский бренд, производитель средств от насекомых. 7. Raptor (англ. хищная птица). 8. Truvelo Raptor – южноафриканский автомат, разработанный компанией Truvelo. 9. Lamborghini Raptor – концепт итальянского спортивного автомобиля. 10. Raptor: Call of the Shadows – компьютерная игра в жанре скролл-шутера. 11. Lockheed/Boeing F-22 Raptor – американский истребитель пятого поколения. 12. AGM-142 Raptor – израильская тактическая ракета класса «воздух – земля» [Там же]. У цьому випадку ми маємо справу з недостат-

ньою девіацією. Крім того, розуміння анонсу ускладнене також через ще одну недостатню девіацію – маловідому абревіатуру «ИГ». Отже, той факт, що три з восьми текстових домінант новинного повідомлення реалізовано девіантними мовленнєвими одиницями, значно ускладнить процес розуміння на етапі інтерпретації. Для тлумачення тексту реципієнт змушений буде задіяти механізми аперцепції (для інтерпретації надлишкової девіації) та можливісного прогнозування (для осмислення недостатніх девіацій), активізувавши при цьому мовленнєві центри лівої півкулі та вентромедіальну кору. Проте змістових опор для однозначної адекватної інтерпретації у цьому повідомленні замало. Поширенню цього тексту сприяли такі риси новинної інтернет-комунікації, як проникність, презентативність, насиченість неологізмами та оказіоналізмами, використання специфічних скорочень, персоналізація. В цілому складається враження, що мова йде про якісь військові операції двох схожих за силою держав проти спільного ворога. Проте у такому трактуванні відчутно одразу кілька інтенційних помилок: по-перше, конкуруючі у політичній сфері держави представлені партнерами, що не може не викликати підозр. По-друге, зіставлення їх міці також викликає сумніви, оскільки позиція Росії сьогодні значно слабша, ніж США. Ідея спільного ворога теж здається штучною. Окрім того, не може не викликати занепокоєння той факт, що про військові операції йдеться, як про щось звичайне, невже війна сьогодні стала для росіян нормою? Навряд. Розповсюдження подібних текстів обумовлює мілітаризацію свідомості громадян Росії та інших читачів ресурсу (за півтора місяця цю новину прочитали близько 400 тис. разів), що сприяє поширенню медіавірусу щодо буденного ставлення до війни.

Отже, неологізми та оказіоналізми є досить поширеними в інтернет-мовленні, зокрема на сайтах новин, їх можна вважати специфічною рисою мовленнєвого коду Мережі. Між тим, як правило, вони ускладнюють розуміння тексту. Продуценти часто використовують їх із маніпулятивними цілями, при цьому також змінюються звичні способи розуміння та спілкування.

Бібліографічні посилання

1. **Асмус Н. Г.** Лингвистические особенности виртуального коммуникативного пространства : дис. … канд. филол. наук: 10.02.19 / Асмус Нина Геннадиевна. – Челябинск, 2005. – 265 с.
2. **Большой толковый словарь русского языка** / гл. ред. С. А. Кузнецов. – СПб. : Норинт, 2009. – 1536 с.
3. **Бусел В. Т.** Великий тлумачний словник сучасної української мови / В. Т. Бусел. – Київ, Ірпінь: Перун, 2005. – 1728 с.
4. **Википедия** – свободная энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org.
5. **Гришина Н. С.** Интернет-портал «Грамота.ру» как лингвокультурологический инструмент развития культуры русской речи: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / Н. С. Гришина. – Москва, 2008. – 22 с.
6. **Карпа І. Б.** Функціональні та прагматичні характеристики інтерактивної віртуальної комунікації (на матеріалі інформаційно-довідкового сервісу Yahoo!Answers). : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / І. Б. Карпа. – Херсон, 2010. – 22 с.
7. **Новини України від LB.ua**: оперативна аналітика української політики, економіки, новини культури та спорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukr.lb.ua/.
8. **РосБизнесКонсалтинг** – новости, акции, курсы валют, погода, доллар, евро [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rbc.ru/.

References

1. Asmus, N. G. (2005) *Linguistic specifics of virtual communication space: dissertation [Lingvisticheskie osobennosti virtual'nogo kommunikativnogo prostranstva: dis. ... kand. filol. nauk]*. Cheljabinsk. 265 p.
2. Kuznetsov, S. A. (Eds.). (2009) *Large dictionary of Russian [Bol'shoj tolkovyj slovar' russkogo jazyka]*. Norynt, St. Petersburg, 1536 p.
3. Busel, V. T. (2005) *Great Dictionary of Modern Ukrainian [Velikij tlumachnij slovnik suchasnoї ukraïns'koї movi]*. Irpen: Perun, Kyiv, 1728 p.
4. Wikipedia – the free encyclopedia [Vikipedija – svobodnaja jenciklopedija], available at: https://ru.wikipedia.org
5. Grishina, N. S. (2008) *Internet portal "Gramota.ru" as linguacultural tool of Russian speech culture development: Author's thesis* [*Internet-portal «Gramota.ru» kak lingvo-kul'turologicheskij instrument razvitija kul'tury russkoj rechi: avtoref. dis. ... kand. filol. nauk*], Moscow, 22 p.
6. Karpa, I. B. *Functional and pragmatic characteristics of interactive virtual communication (on the basis of information and reference service Yahoo! Answers): Author's thesis* [*Funkcional'ni ta pragmatichni harakteristiki interaktivnoї virtual'noї komunikacії (na materiali informacijno-dovidkovogo servisu Yahoo!Answers): avtoref. dis. ... kand. filol. nauk*], Herson, 22 p.
7. "News of Ukraine from LB.ua: operational analytics of Ukrainian politics, economy, sports and culture news" ["Novyny Ukrai'ny vid LB.ua: operatyvna analityka ukrai'ns'koi' polityky, ekonomiky, novyny kul'tury ta sportu"], available at: http:// ukr.lb.ua
8. "RosBusinessConsulting – News, Stocks, Exchange rate, weather, dollar, euro" ["RosBiznesKonsalting – novosti, akcii, kursy valjut, pogoda, dollar, evro"], available at: http://www.rbc.ru/

Надійшла до редколегії 17.01.2017

УДК 811.161.1'42

В. М. Ваняркин

Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара

ЭКСПРЕССИВНОСТЬ ЗАГОЛОВКА И ПАНХРОНИЯ (на материале газетно-публицистического стиля)

На материале газетно-публицистического стиля рассмотрены основные функции заголовка как самостоятельного специфического явления. Предпринята попытка определения зависимости художественной выразительности (экспрессивности) заголовка и его силы воздействия от мотивированности отношений «заглавие – текст». Проанализированы внутренне направленные названия, активизирующие комбинаторно-парадигматические возможности языка, и внешне направленные заглавия с использованием комбинаторно-синтагматических возможностей языковых единиц на разных уровнях: фонетическом, морфологическом, словесном, синтаксическом.

Ключевые слова: жанр, экспрессивность, номинативность, информативность, парадигматический, синтагматический.

Ваняркін В. М. Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. ***ЕКСПРЕСИВНІСТЬ ЗАГОЛОВКА І ПАНХРОНІЯ (на матеріалі газетно-публіцистичного стилю)***

На матеріалі газетно-публіцистичного стилю розглянуто основні функції заголовка як самостійного специфічного явища. Здійснена спроба визначення залежності художньої виразності (експресивності) заголовка і його сили впливу від мотивованості відношень «заголовок – текст». Проаналізовано внутрішньо спрямовані назви, які активізують комбінаторно-

© Ваняркин В. М., 2017